

„...UN CLIMAT FAVORABIL CRITICII EXIGENTE”

1. Sînt de părere că aportul criticii noastre la dezvoltarea dramaturgiei și artei spectacolului este, în momentul de față, nesatisfăcător și mult sub nivelul trebuințelor. De ce? Pentru că, datorită unor cauze mai mult sau mai puțin „obiective” (în marea lor majoritate ușor remediabile), actul critic nu se poate nici manifesta și nici împlini, ca în literatură bunăoară, în toată plenitudinea și cu toată eficiența cuvenită.

Care sînt aceste cauze?

Iată-le, după mine, pe cele mai importante, pe cele mai acute:

În primul rînd, lipsește o publicație săptămînală de teatru (cum a fost, să zicem, pe vremuri, „Rampa”), în măsură să cuprindă și să dezbată în profunzime fenomenul teatral românesc, problemele celor peste 40 de teatre de proză. Absența unei astfel de publicații nu poate fi, bineînțeles, suplinită nici de ziare și nici chiar de revistele literare sau culturale. După cum se știe, ele rezervă un spațiu foarte mic pentru problemele de teatru, dar și atunci cînd îl rezervă preferă materialului de atitudine și de răspundere cronicheta constatativă și călduță, care nu servește nimănu.

În al doilea rînd, ca o consecință a lipsei de interes manifestate de redacții față de problemele teatrale, numărul celor ce scriu *efectiv* și cu *regularitate* despre teatru este încă foarte mic. Se întîmplă, mai cu seamă la unele redacții regionale, ca sarcina cronicii de teatru să fie încredințată unui redactor începător, de obicei și cronicar sportiv, socotindu-se, cu o dulce și ignorantă candoare, că între spectacolul de pe scenă și cel de pe stadion deosebirile nu sînt de structură, ci de gen... Ceea ce mi se pare însă mai alarmant este faptul că din rîndurile celor ce scriu despre teatru absentează personalități literare și artistice proeminente, cum au fost — ca să amintesc doar cîteva nume — un Liviu Rebreanu, un G. Călinescu, un Tudor Vianu sau un Ion Marin Sadoveanu, care, mai de mult, solicitați fiind de redacții, au scris — și trebuie spus că au scris strălucit și cu folos — pentru teatre și despre teatre.

Și, în sfîrșit, o altă cauză care face ca aportul criticii teatrale să nu satisfacă este ceea ce aș numi o anumită „specializare” a cronicarului teatral în vehicularea unui limbaj pseudoștiințific și a unei terminologii menite nu să sesizeze carențele, ci să le estompeze, nu să-și exprime sincer părerile despre un spectacol slab, de pildă, ci să și le camufleze într-o neutralitate binevoitoare...

Evident că în felul acesta tendințele înaintate în teatrul românesc nu pot fi sprijinite cum s-ar cuveni, iar rămănerile în urmă, manifestările conservatoare sau fenomenele de pseudoinovație nu pot fi activ și cu eficacitate trebuincioasă combătute.

2—3. Întrebările nu mi se par a avea o importanță practică deosebită. În ce privește raportul dintre judecata obiectivă și interpretarea subiectivă, sînt de părerea dramaturgului Al. Mirodan, expusă în nr. 10 al revistei „Teatrul”, cu atît mai mult cu cît, pe lîngă faptul că e inteligentă, nu obligă la o atitudine precisă și la un răspuns precis.

La întrebarea — banală — care trebuie să fie obiectul central al actului critic în teatru: studiul textului sau analiza fenomenului de artă a spectacolului?, cred că răspunsul trebuie să fie și el, neapărat, banal: de la caz la caz. Ceea ce trebuie să-l intereseze în primul rînd pe cronicarul teatral este *spectacolul*, căci dacă n-ar fi așa, el ar fi cronicar literar și nu teatral. Dar, în timp ce un *Hamlet*, de exemplu, îl invită să se refere cu precădere la spectacol, o piesă nouă — și mai cu seamă una originală — îi solicită referiri ceva mai amănunțite la text, bineînțeles fără a neglija și a pune pe plan secundar analiza fenomenului de artă a spectacolului.

4. Iată o problemă importantă: raporturile presei cu teatrele din țară, dar și... invers, raporturile teatrelor cu presa. Din păcate, aceste raporturi nu sînt dintre cele mai pilduitoare, mai principale. Exemple? Aș da numai două. Primul se referă la raporturile dintre revista „Tribuna” — unde lucrez — și Teatrul Național din Cluj; pentru a nu fi iritată susceptibilitatea unor tovarăși din teatru, cu care întretîneam legături principale de prietenie, ani întregi am evitat foarte principial să vorbim despre unele spectacole slabe, iar despre altele, cum a fost cel de acum doi-trei ani cu *Omul care rîde*, dramatizare după Victor Hugo — una dintre cele mai spectaculoase căderi din istoria de aproape o jumătate de veac a teatrului clujean, dacă nu chiar

cea mai... spectaculoasă — n-am scris nici un singur rând... Un alt exemplu se referă la o foarte amară și tristă experiență pe care semnatarul acestor rânduri a trăit-o în urmă cu vreo patru ani la Timișoara. Am făcut atunci într-o cronică la spectacolul-premieră cu *Passacaglia* de Titus Popovici câteva aprecieri ceva mai aspre la adresa unui interpret, actor excelent de altfel, care mi s-a părut că se repetă. Că am avut sau n-am avut dreptate în aceste aprecieri — nu știu. Știu, în schimb, că interpretul în cauză, foarte nemulțumit de cronică, a protestat în scris, dar nu pe adresa revistei sau a subsemnatului, suspectându-mă de legături cu unii detractori din orașul unde nu stătușem decât câteva ore, atât cât a durat și spectacolul. La o întâlnire ce am avut-o nu peste multă vreme la Timișoara, a declarat — lucrul acesta se întâmpla la o ședință a Consiliului artistic al teatrului unde intrasem fără a ciocni la ușă — că prezența mea la spectacolele timișorene, unde joacă d-sa, este de „acum înainte” nedorită. De atunci n-am mai fost la Timișoara, și nici n-am mai avut putința să-l văd pe acest — repet — excelent actor, care, ca interpret — mărturisesc sincer — mi-e nespus de drag, decât acolo unde prezența nu poate fi controlată, adică la... televizor!

Vă puteți imagina, desigur, cu ușurință ce fel de relații există uneori între presă și teatre, dacă actorul în cauză este artistul emerit Gh. Leahu, cunoscut și prin desăvârșita sa urbanitate. Patimile, ieșirile nechibzuite, intempestive, izvorînd din susceptibilități bovarice, maladive, încă nu s-au stins, mai persistă în teatre. Fără îndoială că principala răspundere pentru această stare de lucruri revine presei, respectiv cronicarilor teatrali. Ocolind temele gingașe, ferindu-se să supere, neconcepînd că în materie de spectacol poate exista cădere (ah, de ani întregi n-am mai avut nici o cădere din care să învățăm ceva!), ei n-au contribuit și nici nu se simte că ar contribui cu ceva la crearea aceluia climat de critică și autocritică necesar teatrului, așa cum pentru organele vii este necesar aerul.

În ceea ce privește calitatea critică a intervențiilor cronicarilor care semnează în publicațiile regionale, ne-am spus părerea ceva mai sus. Există, însă, unele fericite excepții: mă gândesc la unii cronicari bine pregătiți ca Mihael Nadin („Drumul nou” — Brașov), S. Dima („Drapelul roșu” — Timișoara) sau Mircea Micu („Flacăra roșie” — Arad), a căror colaborare a început a fi solicitată și de ziarele sau revistele centrale. Totuși, mai sînt încă unele intervenții mult în afara teatrului... Citez cronică apărută în ziarul „Viața nouă” din Galați, despre spectacolul cu *Citadela sfărîmată* de H. Lovinescu, prezentat la sfîrșitul lunii octombrie a. c.: despre text se vorbește într-o singură frază, și anume că este un „text reușit și de actualitate...” Citez, de asemenea, cronică la *Capcana* lui Robert Thomas, apărută tot în același timp în „Flacăra roșie” din Arad: cei doi autori ai ei, reporteri, nu fac pe parcursul a patru coloane (!!!) nici o obiecție, atît spectacolul cît și textul fiind perfecte.

5—6—7. Mai e nevoie de adăugat ceva?

8. Repet butada artistului emerit Gh. Leahu: revista „Teatrul” este cea mai bună revistă teatrală din țara noastră. Singurul neajuns este că nu are o soră — ca să zic așa, mai zgomotoasă, și o apariție cel puțin săptămînală — mai operativă.

ANA MARIA NARTI

Critic dramatic

CAUZE DE NEMULȚUMIRE

Oricum am privi răspunsurile pînă acum publicate în această anchetă, un lucru rămîne sigur: creatorii au foarte multe nemulțumiri în raport cu critica. Desigur, putem socoti că uneori în spatele acestor nemulțumiri nu se ascunde insatisfacția profesională, ci doar mărunta pornire născută în lipsa elogiilor așteptate (și, uneori, știm sigur că așa se întâmplă), putem să contraargumentăm, să atacăm una sau alta din afirmațiile regizorilor și actorilor amintind ce s-a scris. Dar chiar dacă avem dreptate, tot noi, cronicarii, vom ieși înfrînți: faptul că micile reacții personale trag mai mult în cumpănă decât